

Terrassa, com totes les ciutats, amaga sota terra i en els murs de les seves cases el testimoni del seu passat, de la seva història. Malgrat el que hom podria pensar, l'arqueologia ha esdevingut, fins ara, a casa nostra, una eina única i imprescindible per a la recuperació de les dades que van afegint-se al trencaclosques de la seva identitat històrica. Vint anys d'activitat arqueològica, sense interrupcions, i amb un recolzament institucional desigual, permeten definir i encunyar un concepte de recerca arqueològica pròpia, l'*arqueologia de Terrassa*.

No resultaria gens difícil exposar el grau de coneixement històric adquirit en aquests anys i que semblava estancat amb l'obra de Salvador Cardús i Florensa (1900-1958). Vint anys d'investigació han donat molt de si, i, sobretot, han posat en evidència les carències de suport institucional envers la sensibilitat investigadora, malgrat que aquests testimonis, encara vius, es destrueixen.

A l'anterior número de la revista exposàvem que, per primer cop, des de l'estiu de 1997 la Gerència Municipal d'Urbanisme de Terrassa disposava d'un arqueòleg amb dedicació exclusiva, sense lligams burocràtics, fet que possibilitava una tasca rigorosa, programada i dirigida a l'aprofitament de les dades que tot seguiment de llicència d'obres podria oferir. Els resultats varen ser molt satisfactoris, i aquesta secció que signem n'és testimoni evident. Malgrat això, l'inici d'aquest nou any de 2000 ha suposat també el trencament d'aquesta "llibertat" administrativa, que hom va qualificar de "defecte de forma, que no de contingut". Ara, la necessitat del vistiplau de Cultura, amb l'aprovació o no dels informes tècnics de l'arqueòleg professional, provoquen una relació anòmala i perjudicial per a la majoria de les sol·licituds de llicències d'obres. Ara, la recuperació i la investigació de les dades depenen del criteri del tècnic administratiu corresponent i, consegüentment, cal afegir-hi el problema del temps que consumeix la resolució. Moltes de les llicències són controlades per nosaltres sense aquell vistiplau, o encara en tràmits. Però els resultats finals d'aquests seguiments contrasten amb els criteris administratius.

Malgrat tot, com sempre, la voluntat personal d'uns, sens dubte el greu error d'aquesta situació, fa que l'activitat arqueològica continuï solucionant i amagant la realitat de la recerca historicoarqueològica de la ciutat vers l'exterior. L'exemple més clar, l'hem viscut al mes de maig, amb una comunicació llegida a la *ciutat de Torquay (Regne Unit)*, a la trobada d'investigadors Terra 2000, VIII Conferència Inter-

nacional de l'estudi en la conservació de l'arquitectura de terra. La nostra comunicació, compartida amb l'arquitecte Albert Cuchí, "La tradició constructiva en terra en Catalunya: El ejemplo de Terrassa", va reflectir una via de recerca innovadora i pionera, com és el seguiment d'aquelles llicències d'obres de la ciutat amb construcció en obra de tàpia, i, sobretot, va oferir les possibilitats d'investigació d'aquests seguiments.

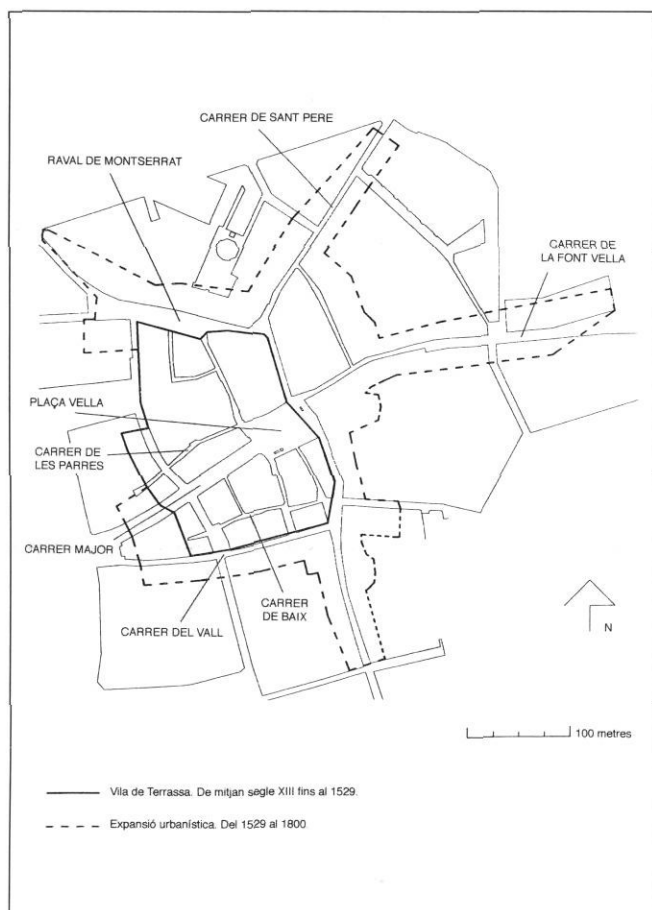
Pel que fa al desenvolupament de la nostra activitat arqueològica de l'últim trimestre de l'any passat i en el decurs d'aquest any, ha estat molt gratificant. Sobretot, cal destacar dues intervencions que han esdevingut transcendents. En primer lloc, la localització del tram de fossat del carrer de la Unió, el qual permet representar una configuració definitiva i real del traçat del fossat de la vila de Terrassa. I, en segon lloc, la localització dins la finca número 5 del carrer dels Gavatxons d'un fragment del tram de muralla del segle XIII.

Un aspecte que també cal destacar, i que ha de servir d'exemple, ha estat la iniciativa inèdita, per part d'Establiments Viena, de complementar la seva activitat empresarial amb la difusió de la història i l'arquitectura locals. La rehabilitació de l'antiga seu de la Sociedad General de Electricidad, després seu de FECSA, va comportar la localització i l'excavació d'un nou tram de fossat i el descobriment d'algunes estructures relacionades amb el Vapor Busquets, de l'any 1841. L'interès per difondre aquestes troballes i el mateix edifici modernista rehabilitat van propiciar l'encàrrec a M. Gemma Garcia i A. Moro de dissenyar una exposició permanent que mostrés l'entorn historicoarqueològic i arquitectònic de l'edifici, ara transformat en pizzeria restaurant. En la confecció dels corresponents plafons cal destacar la col·laboració del dibuixant Goliard.

El traçat del fossat de la vila de Terrassa al segle XIII

Com ja va sent habitual, el seguiment de llicències d'obres ens ha permès localitzar i estudiar tres trams més del fossat medieval, que venen a afegir-se als altres traçats ja estudiats. Significativa va ser la tasca durant les obres de rehabilitació de l'antiga seu de la Sociedad General de Electricidad, al carrer de la Unió. D'altra banda, la direcció tècnica de M. Gemma Garcia i Llinares, amb la nostra col·laboració, va permetre excavar un altre tram de fossat, concretament *del traçat oest de la vila, malgrat la posterioritat de la nostra intervenció*. Al proppassat mes de gener també

vam poder localitzar i situar, encara que de manera superficial, el tram de fossat que discorria al final de l'actual carrer de Jaume Cantarer. Finalment, el seguiment de les obres de serveis del carrer de la Unió, aquest estiu, va permetre localitzar i configurar el traçat definitiu del fossat de la vila de Terrassa.

Delimitació de la zona del nucli històric de Terrassa amb construccions de tàpia. Plànol de G. Garcia, segons A. Moro.

La muralla de la vila de Terrassa

Els treballs de documentació previs a l'enderrocament de la finca del carrer dels Gavatxons, número 5, va permetre descobrir la conservació d'un tram de la muralla de la vila de Terrassa, amb una datació anterior a l'any 1243. Aquesta estructura correspon a l'actual façana oest de la finca, que dona a l'actual plaça de la Torre del Palau, i a la paret mitgera amb una finca contigua. La muralla va aparèixer emmascarada pel pas del temps, sota les diferents capes d'arrebossats i de pintures que transformaren l'estructura defensiva en una simple mitgera d'una finca del final del segle XVI fins als nostres dies. Encara no s'ha enderrocat la finca i s'està a l'espera de poder realitzar l'estudi corresponent.

Només podem dir que aquest pany de muralla presenta unes característiques molt similars al tram de muralla descobert a Manresa. La muralla presenta un primer cos construït amb grans pedres i còdols, tots lligats amb morter de sorra i força calç, amb un gruix d'uns 80 cm i una alçada sense determinar. La resta del tram superior consisteix en una construcció mixta de pedres i tàpia. És a dir, la part est de fora muralla presenta un revestiment de petits còdols i pedres, algunes de tallades, disposades de manera molt regular.

La part oest (interior de la muralla) és construïda amb terra, de tàpia. Ambdues superfícies eren perfectament arrebossades, l'exterior amb morter de sorra i força calç, i la interior amb un fort gruix d'arrebossat d'argila sobre la superfície de tàpia. Aquesta part de la muralla presenta un gruix que va disminuint, pel costat oest, fins als 50 cm de gruix, amb la façana exterior totalment vertical.

Carrer dels Gavatxons, 5, primer pis. Tram de muralla, façana exterior amb revestiment de pedres i còdols, disposats regularment i lligats amb morter de sorra i força calç. Fotografia: A. Moro.

Carrer dels Gavatxons, 5, segon pis. Dibuix a llapis de Claudi Font, que reproduceix el port de Barcelona a mitjan segle passat. Fotografia: A. Moro.

El vapor Busquets

Com ja hem explicat anteriorment, els treballs de rehabilitació de l'antiga seu de FECSA, i més concretament els rebaixos del seu subsòl, van comportar el descobriment d'algunes de les instal·lacions pertanyents al vapor Busquets, com ara la base de la xemeneia i la carbonera, construïts l'any 1841. Actualment, Establiments Viena ha sabut integrar l'estructura de la carbonera, la més antiga conservada a Terrassa, com a element arquitectònic en l'edifici actual i que, sens dubte, s'integrarà en tots els itineraris industrials de la ciutat. L'exposició permanent complementa l'entorn arquitectònic; en destaquen els corresponents plafons explicatius de la història de la família Busquets i la seva fàbrica. Dos dibuixos aquarellats reproduïen el funcionament del vapor Busquets, ubicat on hi havia hagut les instal·lacions de FECSA i ara s'allotja la pizzeria restaurant Viena.

Les arts decoratives

Un aspecte significatiu, com a resultat del seguiment de les llicències d'obres particulars, va sent la documentació del que hem qualificat com a arts decoratives dels habitatges. És a dir, prèviament a les obres de reforma o d'enderroc de les finques, hem pogut recuperar i documentar un bon nombre de decoracions interiors i elements arquitectònics dels

edificis. Aquestes decoracions que hem constatat i documentat, en molts casos sense el recolzament institucional, ens permeten seguir l'evolució decorativa dels habitatges. En destaquen la decoració pictòrica mural o els revestiments de paret mitjançant el paper pintat. També en destaquen les pavimentacions, algunes de tan significatives com els mosaics policroms de gres del Cercle Egarenc, que no s'han conservat. Així mateix, hem d'assenyalar la recuperació documental d'una obra pictòrica mural de Joan Duch, amb data de 1942, que, malgrat que se n'ha rebutjat l'extracció, pel seu estat de conservació, ha pogut ser inventariada.

Finalment, també cal fer esment de dos exemples particulars. Primer, la localització de la botiga de la farmàcia Ventalló, documentada ja l'any 1836, a l'actual carrer Cremat, número 7, la qual presentava una decoració pictòrica molt original al sostre: una llegenda en llatí, tal vegada relacionada amb alguna recepta ancestral. I el segon exemple és el descobriment, darrere de la pintura d'una de les estances de la finca número 5 del carrer dels Gavatxons, d'una sèrie de dibuixos que reproduïen sengles làmines de gravats del segle passat i que varen ser reproduïdes per Claudi Font. A més, aquests dibuixos varen ser realitzats en una estança que feia les funcions de capella particular, del segle XVIII, i que apareixia decorada en consonància amb aquest ús religiós.